

A MAGYARSÁG NYELVÖRE

A kisiklott igekötő

„Kilencven éves korában tragikusan halt meg: saját ágyában *égett szén*.”

Az „égett szén” — „szén” — helyett — szomorú derűt lop bele ebbe a döbbenetes újsághírbe. Mintha mindenki előbb-utóbb szénne égne s csak az volna a tragikus, ha valaki a saját ágyában ég meg. A szén szónak itt olyan a szerepe az *égett* mellett, mint az igekötőnek.

A szerencsétlenség az, hogy megégett, szénre égett. E mellett egészen elhalványul az, hogy a maga ágyában érte a balsors.

Ha kisiklik a vonat, nem így irom meg a birt: „Órisi szerencsétlenség! Vácon *siklott ki* a vonat.” Ez ugy hangzik, mintha előkészítették volna a kisiklást, de nem jól sikerült s *másutt* siklott ki a vonat, mint ahol várták.

A hátravetett igekötő ebben a mondatban is megbosszálja magát:

„A favorit a francia csapat volt, ám a magyar együttes... 36:31 arányban *győzte le* a franciákat.”

Vajjon, ha csak 35:31 arányban *győzi le*, a jóslat beteljesül vele? Az *ám* arra céloz, hogy a francia csapatot *legyőzték*. Mellékes, hogy milyen arányban *győzték le*.

Ha az igekötőt nem bolygatjuk meg, a vereség arányát is bizvást eléje írhatjuk: „... a magyar csapat 36:31 arányban *legyőzte* a franciát.”

Más.
„39 öngyilkosság fordult elő.”
Az öngyilkosság nem *előfordul*. Legfeljebb *történik*. De inkább: *elkövetik*. Cselekmény ez. Emberi cselekedet. Más balesetről inkább el lehet mondani, hogy *előfordul*, ha nem előre megfontolt tett s főleg nem emberi akarat műve. De ilyenkor is pontosabb szó rá az, hogy *történik*.

— Mi az, baleset történt? — kérjük.
Valaki lelékött a kocsijáról egy rendőrt. A tárgyaláson így kezdte vallomását:
„Sajnálom, hogy *előfordult*.”
Még ha magától fordul is le a rendőr a kocsiról, vár véletlenségből, akkor sem mernek ilyen helykén beszélni az esetről. A kocsirol leforduló ember balesete sem úgy — „fordul elő”.

„Az utolsó tíz évben Budapesten 3000 ház *keletkezett*.”

Dehogy keletkezett! A házak nem úgy bujnak ki a földből, maguktól. Még lerombolásuk is komoly munka, hát még a megépítésük. Ha magára hagyjuk, egyetlen ház sem — „keletkezik”.

Ne hizlald az aggodalmat
„Moissi életéért komoly aggodalmat táplálnak.”
Rossz dolgot nem táplál az ember. A reményt tápláljuk, mert jólesik bizakodnunk, hitgetnünk magunkat. Az aggodalomtól szabadulni igyekszünk, hogy *hatalmába ne ejtessen*. A gyermeket tápláljuk, hogy megőződjön, a beteget tápláljuk, hogy megerősödjék. Tápláljuk a bizalmat, barátságot, szeretet, de nem tápláljuk a bizalmatlanságot és a gyűlölséget. A gyanu sem tápláljuk, ha csak nem gonosz indulatból, másokban, mások rovására.

„Élek a gyanuperrrel”, hogy ez a kifejezés is észszerűtlen, bár magyarosnak tartják. A gyanu nem élet, inkább *öl*. Ne éljünk gyanuperrrel, elég baj, ha „él bennünk a gyanu”. Oszlassuk el, ne tápláljuk.
Ne gyártunk két szőlőből egyet. Ilyen egybegyurt mondás ez is:
„Nem akarunk előtte szemet szurni.”
Nem *hunyhatok* szemet az efféle képzavar előtt. Szurja a szememet.

A nyugdíjasok panasza jut eszembe róla: „Nem engedjük *kidugni* a szemünket ezzel a kis nyugdíjjal!” Azt akarták mondani: *ki-szurni* a szemünket. Magyarosabb lett volna: „Nem engedjük, hogy *port hintsenek* a szemünkbe...”

A porhintésről meg az jut eszembe, hogy

amikor eltöltötték a férfiak és nők együttes fürdését az uszodában, az eset — „nagy *port vert fel*”.

A képes beszéd néha bizony képtelenségekre ragadja az emberi.

„Beképzelt”

„Csak egy rossz szokás, egy *beképzelés*.”
Az egy névelőnek sokszor védelmére kelünk már, de itt nincs rá szükség. Rossz szokásból erednek ezek az *egy-ek*, nem *egy* rossz szokásból. De az „*egy*” idegenszerűsége eltörlődik a fülserető *beképzelés* mellett. Nem vagyok sem *képzelő*, sem *önhitt*, vagy *öntelt*, ha hadat üzenek a németből

P. Ábrahám Ernő riportja:

BÁCSKA

II.

A baracska kép legszomorubb színe az, hogy az egyre szegényülő magyarság földjeit mind sűrűbben vásárolják a szomszédos Csátalja módosabb német gazdái. A magyarság gyengül, szegényedik ezen a vidéken, a németesség gyarapszik. György pusztát magát az a homokzátany védte meg idáig, amely tenger gyanánt választja el Csátaljától. Ezen a homoktengeren még a németek se tudtak átvergődni. De akármilyen akadály is, meddig tarthatja fel a német rohamot, amely egyre több-több földet húz ki a magyarok, a bunyevácok és a sokák lába alá? Hiszen mintha láthatatlan kezek szinte tervszerűen támogatnák a gazdaságilag amugyis erősebb németiséget. A szinmagyar Nagybaracska, Dávod, Bátmonostor, a félig magyar, félig sokák Hercegszántó szegényedik, fogyatkozik, gyengül, a földjeiket, határaitat összevásároló legnagyobb részét német lakosságú Gara, Katymár Csátalja gyarapszik, gazdagodik. És egész Bácskában ez a kép, amely összeesik a nagy német propaganda nagyobb-erejű terjedésével. Mintha csak kiadták volna a jelszót, kihuzni a magyarság alól a földet, hogy a német szigetek erősödjének, nagyobbodjanak, sokasodjanak s mindent elnyeljen egyetlen áradattá folyjanak össze.

A szín tiszta magyar Dávod 7640 holdas határából már több, mint egyharmadrész van a csátaljai svábok kezén. Sváboknak mondja őket az itteni nyelvhasználat, de ők magukat nagy részben nagyméretűnek vallják. Nézzük meg csak egy kicsit ezt a dávodi képet a Ferenc-eszteroma keleti partján. Jó ivóvíz, erdő természetesen itt nincs. A földmíveléssel foglalkozó lakosság nagyobbik fele nincstelen, az éhhaláltól az menti meg őket, hogy a községtől másfél kilométernyire eső püspökpusztai bérgazdaságban saját kosztot — természetesen munkaidőben — 1 pengő, 1 pengő 20 fillér közt ingadozó nap-számért munkakalkulát találják. Ha a birtokviszonyokat nézzük, azt látjuk, hogy a birtoktípus a törpe birtok rosszabbik fajtája, a 3 holdon aluli, 748 az ilyen típusú törpe birtok, míg 3 holdon felül 50 holdig 526 birtokos gazdálkodik, azonfelül csak 13 gazda. A talaj különben jólfizető fekete homok, főttermények a buza és a tengeri, a község határában fekvő dombokon pedig a szőlő. Csak odavetett, elnagyolt képek ezek, de így is a *gyengülő, segítő kézre szoruló magyarság nagy problémáit éreztetik*. Csoda-e, ha ilyen körülmények közt a születések száma egyre hanyatlak s ma már éppen csak annyi, mint a halálozások száma? Csoda-e, hogy az egyke kezd már megmetyéyezni ezt a gyengülő, erőtlenedő magyarságot, amely pedig olyan szívósan ellenállott?

Kikezdte az egyke a szintén szinmagyar Bátmonostort is. A bátmonostori apátság széklit itt valaha a török hódoltság idején. A kolostori lebontották s anyagából épült a nagybaracska, a bácsbokodi és a bátmonostori templom. Ma már csak a váci egyházmegyében viseli egy pap a bátmonostori apátság címét. Monostoron már kevesebb a 3 holdon alura szigorodott törpe birtok, mint Dávodon, összesen 1141 hold, míg a 3—50 holdas birtokok katasztere 3664 hold, az 50 holdon felülieké 1822 hold. A legnagyobb birtok a legelőtársulaté, 276 hold. 4000 hold laza, kötött talaj, 2000 hold homo-

fordított *beképzeltnek*. Válogathatunk a jó magyar szavakban. Ha nem elég az előbbi három, ott a rokonjelentésű *elbizakodott*, *fontoskodó*, *hiu*, „*magval eltelt*”, *nagyképű*, *üresfejű*, *kótyagos*.

Képzelő — nem *beképzelt* — azt hinni, hogy rászorultunk a németre. Miért kell nekünk „*pont*” az *eingebildet*-et utánozni (*le!*)? Igaz, hogy valamennyi szavunk más-más árnyalatot fejez ki. Örülünk neki. Szóincsünk gazdagsága nem ejtheti zavarba a születelt (*beleszületett*) magyart. Az „*embarras de richesse*” a szegényes nyelvtudás jele és büntetése.

Hafász Gyula

75 év az biztos alap, éves a

KOZMA KALAP

uridivat-különlegességek
Károly-körút 3, a sarkon

ALAPITVA 1860

A „Magyarság” előfizetők szelvényelt 10%-ig elfogadjuk

magyarokkal. Alig van errefelé magyar család, amelynek ereiben ne folya bunyevác vér is. S a megye legkurucabb, legmagyarabb főispánja a német eredetű Fernbach Károly volt. Megbecsülték itt egymást a nemzetiségek, jó viszonyban, testvériségben éltek. A bunyevácokról ma is teljes mértékben elmondhatni ezt s legnagyobb részben a német elemről is. De már, sajnos, nem teljesen. A nagyméret propaganda eredményekkel dicsekedhetik. Itt, Katymáron, megállapíthatom, hogy a németesség egy tekintélyes része, amely különben szintén ragaszkodik nyelvéhez, hagyományaihoz, jó magyar hazafi s gyermekeit is hazafias szellemen nevelik. Van aztán egy kisebb rész, amely közömbös. De vannak már sokan, akik számunkra elveszték, a nagyméret propaganda következtében.

Az utcán kértem egy tizesztendő körüli fiútól:

— Tudsz magyarul?
— Tudok.
— Szóval magyar vagy...
Fejét rázza, hogy nem.
— Hát akkor mi vagy? — kértem.
— Német — feleli csillogó szemmel s kis idő múlva hozzáteszi:
— Igazi német.
— Ki mondta ezt néked?
— A bátyám, mikor hazajött Németországból.

Mert bizony sokan járnak már innen fiatalok Németországba s onnan megjeljesedett, duzzadó német öntudajtal jönnek haza. Hallottam azt is, hogy *Németországból is járnak ide nagyméret agitátorok*.

Dolgozik a Kulturbund is sub titulo a népi öntudat felélesztésével. Népi, nemzeti, művelti elméknél is veszedelmes megkülönböztetés, a fogalmak könnyen összeolvadó határaival.

Szóval Katymár...
A vezető jegyzőtől, Berecz Gyulától, aki igazi kuruc magyar s aki ért hozzá, hogy a magyarság érdekében együtt dolgozzék az el nem tántorított németességgel, megtudom, hogy Katymár tulajdonképpen talán a leg-gazdagabb helysége Magyarországnak, ha a lakosság számát a határ nagyságával arányosítjuk. A számokat is megmondta, de idevonatkozó feljegyzéseim valahogy elveszték, gondolom, közel 15 hold föld jut egy-egy emberre. De azt mondják, hogy Csátalja, különösen pedig Gara még gazdagabbak. A bunyevác rész természetesen korántsem olyan gazdag, mint a németek.

Ahogy megyünk az utcán, egy kis sülvény fruska, talán nyolcesztendő sincs, rákiált egy emberre:

— Jóska bácsi, maga se kap jövőre kukoricaföldet az apámtól, hallottam!
— Miért te?
— Mer nem a mi jelöltünkre szavazott!...

És itt kényes helyzetben volnék, mikor ki kell térnem a nagybaracska választásra — amelyik itt még valójában mindig folyik — ha személyes tapasztalataim alapján nem győződtem volna meg, hogy ez, itt a trianoni határon, nem pártkérdés. Pártérdeken felülálló, sokkal fontosabb ellentétek ültek itt meg s ezért tartózkodás nélkül írok is róla.

A baracska választókerületben a választást az dönti el, hogy a németesség hova csatlakozik. Mert a német *anyanyelvű szavazók többnek vannak a magyaroknál*. Nos, a német választók közül az a rész, melyet nem tántoríthatnak el a nagyméret agitátorok, Telesi János gróf mellett foglalt állást, a Kulturbund és a nagyméretesség viszont ellenjelöltjében látta a maga hivatott képviselőjét. Nem akarom én kétségbevonni a bukott képviselő ur hazafiaságát, nem is vonhatom, de az kétségtelen, hogy a túlzó németesség öbenne látta hivatott képviselőjét. Hogy joggal-e, vagy nem, nem kutatom, mert már a kutatás is állásfoglalást jelentene; az én, állásfoglalásomat egyedül az dönti el, hogy a... mondjuk, az „öntudatra ébredt” németesség jelöltje volt.

Egyetlen magyar embernek se lehet kifogása az ellen, hogy a nemzetiségek hűek maradjanak nyelvükhöz, vallásukhoz, hagyományaihoz. De az ellen igenis óvást kell emelnünk, hogy a magyar állam polgárait, mint nemzetiségeket, mint németet és magyart állítsák egymással szembe,